

ПАТРІОТ УЧЕНИЙ ІЄРАРХ

1968

Вінніпег

Канада

БІБЛІОТЕКА ШАНКЕВИЧІЯНИ
Ч. 1

БІБЛОТЕКА ШАШКЕВИЧІЯНИ

Ч. 1

Канадсько-Український бібліотечний Центр

Канадський Інститут української культури

Торонто – Канада

*Руська мати нас родила,
Руська мати нас повила,
Руська мати нас любила.*

*Чому ж мова ей не жила,
Чом ся не встидати маєм,
Чом гужую полюбляем?*

Маркіян Шашкевич

SHASHKEVYCHIANA LIBRARY

No. 1

Editor: M. H. Marunchak

**Patriot,
Scholar,
Hierarch**

Symbol and Banner by M. H. Marunchak

(Introduction)

The Pietism of Major Archbishop and Metropolitan

His Beatitude Josyf Cardinal Slipy in relation to

Markian Shashkevych by M. Tershakovec

1968

Winnipeg

Canada

БІБЛІОТЕКА ШАШКЕВИЧІЯНИ

Ч. 1

За редакцією: М. Г. Марунчак

**Патріот,
учений,
Ієрарх**

Прапор і Символ — М. Г. Марунчак

(англомовний вступ)

**Пієтизм Блаженнішого Архієпископа і Митрополита
Кардинала Йосифа у відношенні до о. М. Шашкевича
— М. Тершаковець**

1968

Вінніпег

Канада

**Його Блаженство
Верховний Архiepиcкoп і Митрoпoлит
Кaрдинал Йoсиф Слiпий**

Грaфiкa Вacиля Дopoшeнкa

НА ПОШИРЕНИЙ ШЛЯХ ВЕЛИКОГО МАРКІЯНА

Після появи нашого журналу з дагою листопад 1967 Редакція "Шашкевизіяни" одержала низку листів від своїх читачів з проханням, щоб статтю проф. М. Тершаківця п.н. "Пієтизм Блаженнішого Ахиспискона і Митрополита Кардинала Йосифа у відношенні до о. М. Шашкевича" видрукувати окремим виданням для масового поширення з уваги на глибоку тему та історичну постать Блаженнішого Врховного Ахиспискона Кардинала Йосифа Слішого.

Листи ще раз переконали Редакцію "Шашкевизіяни", що побіж періодика "Шашкевизіяна" повинна виходити ще й "Бібліотека Шашкевизіяни", яка мала б завдання публікувати такі праці з ділянки шашкевизіяни, які переростають сторінки періодика, мають більший потит серед читачів та своїм характером вимагають масовішого поширення серед української спільноти.

Веручи до уваги ці моменти, видаємо працю нашого зільного шашкевизезнавця "Пієтизм Блаженнішого Ахиспискона і Митрополита Кардинала Йосифа у відношенні до о. М. Шашкевича" як зисло один задуманої "Бібліотеки Шашкевизіяни". Як число два цієї бібліотеки появиться окремою фотовідбиткою літературний унікат "Згадка про Маркіяна Шашкевича во вігную Єго память" пера Миколи Устияновича, близького друга Маркіяна. Даліше підготовані до друку такі праці як "Шашкевизіяна Канади", "Рід Шашкевизів", "Шашкевизі на Балканах" та інші.

Сподіваємось, що загал української спільноти піддержить нас у наших плянах так, як це було досі з нашим періодиком "Шашкевизіяна". Шанувателі культу о. Маркіяна Шашкевича напевно доложать усіх заходів, щоб наші спільні зусилля передати всій нашій спільноті так, як це у свому натхненню, поетизній творгості та щоденній праці робив невмірущий Маркіян.

Всі наші видання подумані так, що кожне з них буде попереджене англомовним вступом з уваги на англомовного читача, якому ці видання будуть теж служити.

Редакція "Бібліотеки Шашкевизіяни"

SYMBOL AND BANNER

by M. H. Marunchak

The Shashkevychiana Library is putting out this edition as its first and dedicates it to the work of Prof. Tershakovec, under the title of "The Pietism of Major Archbishop His Beatitude Josyf Cardinal Slipy in relation to Markian Shashkevych." Through this work the Shashkevychiana Library wishes to honour the outstanding leader of the Ukrainian Catholic Church as the great apostle of Shashkevych's ideals. These high ideals which the Major-Archbishop continued to diligently enact in his every-day life were to be used later as a suitable material for the construction of a lofty national edifice.

The author of this work illustrates the historical background of Markian's creativeness and his role in the regeneration of the Ukrainian nation in order to underline the work of the follower of these same ideals, and one who devoted all his life to it, Rev. Josyf Slipy, who became the Rector of the Theological Seminary in Lviv and later the Metropolitan of Halych and still later the symbol and banner of the underground Ukrainian Catholic Church. For 18 years he was an exiled prisoner, a Confessor for the Holy Faith and still much later His Eminence the Major Archbishop, the uncrowned patriarch of the Ukrainian Catholic Church and a helmetsman of the Universal Ecclesiastical Capital — Josyf Cardinal Slipy.

As we can see this figure is many-sided and would need more than one volume to adequately represent it for future generations. The Shashkevychiana Library has set for itself a very modest objective that would be in keeping with the title of this book and yet completely harmonize with the activities of the Markian Shashkevych Centre.

In the introductory remarks we wish to say a few words about this great promoter of the cult of Shashkevych, primarily as a foremost scholar, an energetic organizer of Ukrainian learned societies as well as a promoter of higher education and one well versed in Ukrainian lore, an eminent leader of the church and national symbol for the present and future generations.

Josyf Cardinal Slipy was born on February 17, 1892, in the village of Zazdrist, county Terebovlia in the district of Podilia. His parents were well-to-do villagers. His mother's maiden name was Anastasia Dychkowsky and his father's name was Ivan Kobernycky-Slipy. They devoted themselves whole-heartedly to the schooling of their son. Young Josyf attended the public school in

Vyshnivchyk near Zarvanytsia and finished his higher education with great distinction in the Gymnasium-School of Ternopil, in 1911. He began his theological studies in the city of Lviv and a year later transferred to the renowned theological school Canisianum in Innsbruck where, in 1918, he was awarded the academic degree of Doctor of Sacred Theology for his scholarly work: "Die Auffassung des ewigen Lebens nach dem Evangelisten Johannes — (The Concept of Eternal Life in St. John the Evangelist). With this work the young scholar initiated a series of written works whose register runs to over 100 titles. He was ordained to the priesthood on September 30, 1917 and continued his further studies in Innsbruck and at the papal Universities — the Angelicum, Gregorianum and the Oriental Institute, in Rome. He specialized in philosophical, philological and art studies. Rev. Dr. J. Slipy habilitated in 1923, in Innsbruck with his work the "Die Trinitatslehre des byzantinischen Patriarchen Photios" (The Doctrine of the Most Holy Trinity according to the Byzantine Patriarch Photius) and a year later, after submitting his work entitled: "De principio spirationis in SS (Sanctissima) Trinitate" (The Source of Spiration in the Most Holy Trinity) he was awarded the Magister Agregatus degree.

In 1922 he already is the dogma instructor at the Ecclesiastical Seminary in Lviv and at the end of 1925 he became the Rector of the Seminary. In addition to his scholastic duties the Rev. Dr. J. Slipy was editing the Theological Quarterly of which he was the original founder and later became the head of the Theological Society. At the same time he co-operated very closely with Taras Shevchenko Scientific Society of which he became a member in 1930. As Rector of the Lviv Theological Seminary Josyf Slipy linked his scholastic interests with his research journeys through Western Europe — Czechoslovakia, Germany, Austria, Switzerland, France, Belgium, Italy, Ireland and England. He took part in international scholastic Catholic gatherings about which he wrote separate articles that were printed in leading papers and journals.

The works of Josyf Cardinal Slipy may be divided into several groups such as: (a) Scientific works and studies dealing with theological and historical themes; (b) ideological works; (c) travel memoirs; (d) observation of scholastic life; (e) scholastic reports; (f) reports and reviews of works.¹⁾

Josyf Cardinal Slipy not only has proved himself to be an

---

¹⁾ The Bibliography of Josyf Cardinal Slipy was compiled by Dr Volodymyr Yaniv and published, among other essays, under the title: "His Eminence Josyf Cardinal Slipy", Muenich, Rome, Paris, 1966, p.p. 25 - 32.

erudite and persevering scholar whose works serve as a suitable material for citations but he has also shown the world that he is a wonderful organizer of scholastic (academic) life, who is capable of uniting theoretical learning with the practical side of life. Following the First World War he organized theological students to form the Scholastic Theological Society in which he developed and broadened research studies and from 1926 to 1939 — during the time he was the head — he was the soul and moving spirit of its work.

In 1928 Rev. Dr. J. Slipy began to re-organize the Ecclesiastical Seminary which he fully developed into the Theological Academy in 1929. This was the beginning of his efforts to further develop the Ukrainian educational field which was to flourish into a full Ukrainian Catholic University that was intended to take the place of the Ukrainian State University whose realization the Polish government would not allow. The war prevented him from putting this plan into effect, but the profound scholar was never separated from education and its organizational work. As soon as he was released from Soviet concentration camps he began to organize the Ukrainian Catholic University in Rome. During his three year work in this direction there were to be seen modern accommodations for studies and post graduate research work. The constitutional By-Laws of this university link it with the hallowed educational traditions of the now historical Kiev and Halych Metropolitan See. It has as its objective the continuity of the work of safeguarding and implementing the further growth and development of studies to gain higher achievements for the good of the human spirit in the light of Christ's teaching and His Grace. Fully cooperating with the aims and work of the Ukrainian Catholic University in Rome are the many Ukrainian scholars and educators from different continents.

During the short time of its existence the Ukrainian Catholic University has, under the personal guidance of its founder, produced such monumental works as: "Monumenta Ucrainae Historica", "The History of Christianity in Rus-Ukraine", "History of the Popes of Rome", "Metropolitane Andre Szeptyckyj" and others. The Ukrainian Scholastic Theological Society continues its work with the publication of "Bohoslovia" (Theology) journal. The works stemming from the University and the Society are published in Ukrainian as well as in other languages such as Latin, English, French and German. The existence of the Ukrainian Catholic University of Pope St. Clement has its educational and scholastic objectives as well as political significance.

The work of K'yr Josyf Slipy, in the theological and organizational fields, is closely linked with his spiritual calling as well

as his ecclesiastical order that dates back to his early youth. He was ordained to the priesthood on September 30, 1917, by Metropolitan Andrew Sheptitsky who personified a living tie with the scholastic and ecclesiastic work of the great Metropolitans of historical Ukrainian lands and this event sealed the fate and set the course for the twenty-five year old priest and scholar. Metropolitan Andrew Sheptitsky, as an exile, handed down another bequest to the young theologian — the tragic trait. That same unbroken thread of tragedy that continuously runs not only in the personal life but also in the church and national sphere of the Ukrainian people in Western Ukraine's territories.

While still a Rector of the Theological Academy Rev. Dr. Josyf Slipy already accepted a large measure of responsibility for the fate of the Ukrainian Catholic Church when he undertook the duty of training new cadres of priests that were to lead and guide the church — to dignify and spiritualize it. From the perspective run of time it can well be said that the theologians of this Academy, under the spiritual guidance of their ecclesiastical father, acquired the good name of ardently devoted priests and great patriots of their nation. The nomination of Rector Josyf Slipy, in 1935, to the post of Archdeacon of the Metropolitan See placed upon him a still greater responsibility in his leadership of the Church, this time in its administrative capacity in addition to his spiritual calling.

At this time, on the horizon, the year 1939 was formulating its events in which the Second World War unleashed itself and the Ukrainian lands found themselves under the total rule of a Bolshevik dictatorship. These were uncertain times for the Ukrainian Catholic Church. Its far-sighted leader and guardian, Metropolitan Andrew Sheptitsky, looked around for his successor. His choice fell upon the one who was capable of carrying the burden of responsibility for its future welfare, namely, Rector Josyf Slipy. Pope Pius XII whole-heartedly approved of Metropolitan Andrew's choice and on November 25, 1939, by a papal decree, nominated him as a titular Archbishop with the rights of succession to the Metropolitan See. The consecration took place in the presence of Metropolitan Andrew, the former Canadian Bishop Nykyta Budka and Bishop Mykola Charnetsky. The ceremony itself was very simple and modest, without any publicity. For his sceptre the new hierarch received Metropolitan Andrew's walking cane that had accompanied him through Siberia during the First World War. It was a fitting and foreboding symbol of the harsh times in store for the Ukrainian Catholic Church in Ukraine for which it did not have to wait very long. When the Ukrainian lands were occupied for the second time in 1944, after

Metropolitan Sheptitsky's death, a terrible persecution of the church began. The first blow fell upon his successor, Metropolitan Josyf Slipy. He was arrested in April 1945 and underwent a mock trial. At the same time pressure was brought to bear upon the Catholic Church to force it under the jurisdiction of the Moscow Patriarchate. When the Metropolitan refused to yield to these demands he was sentenced and condemned to hard labour for eight years. This was but the beginning of the long road of suffering that lay ahead of the indomitable Hierarchy. When the first sentence was almost finished, in 1953, he was "sentenced" again for an unspecified period of time and exiled to Siberia. He was sentenced for the third time in 1957 to seven years of penal servitude and hard labour and for the fourth time, in 1962, to a harsh imprisonment in the infamous concentration camps of Mordovia.

The Metropolitan-Confessor could have gained his instant freedom with a single nod of his head — by agreeing to transfer the rule of his Church to the jurisdiction of Moscow's Patriarch. What's more, he could have lived in material luxuries and enjoyed prestige. But his fidelity to ideals, his dignity as a man and leader and his unyielding principles were held by him as the most sacred and above all. The testament of the Great Markian was rooted deeply in his soul wherein he says: "You may tear out my eyes and my soul but not my love nor my faith. You cannot destroy my love nor my faith for my heart is the very heart of Rus (Ukraine) and my faith is the faith of Rus."

For this unbreakable and heroic stand Metropolitan Josyf spent nearly eighteen years in the midst of forced hard labour and moral suffering. But the Ukrainian people never forgot about their first spiritual shepherd. Protests and interventions were constantly hurled at the free world by those who were living in freedom and so were able to plead for his cause. Ukrainians in Canada, U.S.A. and other countries, on the American continent, as well as the Ukrainian emigration in Europe, continuously brought before the eyes of the world the many injustices, persecutions and indignities inflicted upon the church, its leaders and its highest authority, Metropolitan Josyf Slipy. The Vatican too, along with Pope Pius XII and Pope John XXIII, never ceased to be concerned about the fate of this church leader. The day arrived, at last, when Metropolitan Josyf was free — released from his penal hard labour servitude but without the right to return back to Ukraine. As a result of all the efforts on the part of the Apostolic See he finally arrived in Rome on February 9, 1963.

The now liberated Metropolitan Josyf, after the recuperation of his run-down health and strength, immediately began to take charge of the heavy tasks that were awaiting him. A new page in the history of his life had to be written now — a page filled with the renewal of great work and responsibility for the destiny of the whole church, both in the homeland and in the diaspora. This mission was recognized by the Apostolic See when on December 23, 1963 Metropolitan Josyf was given the title of Major-Archbishop with authority over the whole Ukrainian Catholic Church.

The rank of Major Archbishop entitled him to become a member of the sacred Congregation of Eastern Churches where he now takes an active part in the meetings of this ecclesiastical body and where, among other things, he brings to the attention of the other members the need for the creation of a Kiev-Halych Patriarchate. In this new capacity he becomes a valid spokesman for the whole Ukrainian world community that continuously strives for the achievement of sovereignty for the Ukrainian people both in its religious and national spheres.

A great honour was bestowed upon Metropolitan Josyf Slipy when on February 22, 1965, he was made a Cardinal of the Vatican See. This entitles him to share the responsibility of leadership in the whole Roman Catholic Church.

His Eminence Major Archbishop Josyf Slipy is not only a historical but also a symbolical figure as well, both for his own nation and for all the free nations of the west. There are figures in the history of peoples and nations who, with their deeds and style of living, intertwine themselves so closely with the destiny of the whole nation that it becomes difficult to separate them from the epoch they live in. Such a historical figure is Major-Archbishop Josyf Cardinal Slipy who in the new era of Ukrainian history, especially the history of the Ukrainian people living in the western Ukrainian lands has become a fiery symbol of national aspirations, its growth and suffering and of its indomitable spirit. The fact that 1967, marked fifty years of his long service as a priest, and also coincides with the fiftieth anniversary of the revolution for the freedom of the Ukrainian people, carries with it a symbolical content, akin to mysticism, without which it would be hard to understand or gauge the measure of this man. He was born and raised among the common village people, the same people that throughout the history of the Ukrainian nation proved themselves to be an eternal reservoir of national strength and the hard core and backbone of this undying nation that has struggled for centuries, even as it is still struggling today, faced with the question: "To be or not to be."

Having survived eighteen years of hard labour in concentration camps and suffering years of imprisonment and isolation, this historical figure rises to the heights of a national symbol portraying the millions of victims in their struggle for freedom and survival — especially those who would not break down and betray national ideals or compromise with the enemy and chose instead the path of humiliation but not submission. This is a separate page of national martyrology in which we read about and find, among its luminaries, such figures as Petro Kalnyshewsky, the last Koshovy of the Zaporozhian Seech, during the Cossack period and Josyf Slipy, the Metropolitan of Halych in our new era. In the personification of this figure the Ukrainian nation recognizes one more symbol — a symbol of victory and immortality. Very few come out of the Soviet solitary confinement holding their heads high. God's Providence guided the footsteps of Kyr Josyf Slipy who, after eighteen years of suffering for his faith and nation, found himself at liberty to carry the banner of freedom, spiritual aspiration and faith not only before his own nation, but before other nations as well — even in the capital city that represents 600 million adherents of the Roman Catholic Church.

How strange and wonderful it is that one of the leaders of this church, Cardinal Ottaviani, at the official meeting with Metropolitan Josyf, expressed his thoughts in the following words: "You are our banner," while the gentle and noble Pope John XXIII called Kyr Josyf Slipy "the embellishment of the whole Universal Church." Although the figure of His Eminence Major Archbishop, Josyf Cardinal Slipy has finalized itself into an international image it still continues to wing the aspirations of the Ukrainian nation in its national and ecclesiastical growth and the Ukrainian nation regards him as a living symbol of the suffering of the whole church and its people. The Ukrainian world-wide community looks up to him as the true leader of the Church whose undenied authority stretches over all the continents — wherever are to be found the faithful believers of the Ukrainian Crucified Church.

ПІЄТИЗМ БЛАЖЕННІШОГО АРХИЄПІСКОПА І МИТРОПОЛИТА КАРДИНАЛА ЙОСИФА У ВІДНОШЕННІ ДО О. М. ШАШКЕВИЧА

Глибока віра в Бога, — сильна і щира, не фарисейська, — гаряча любов до Бога, Церкви і ближнього брата, які о. Маркіян Шашкевич виявляв впродовж усього свого життя, — тверде переконання про конечність нерозривності понять: Бог, Церква, нарід і ближній брат, — незвичайна ясність ума, — незвичайне завзяття при виконванні намічених плянів, — незвичайна відвага і безстрашність у поборюванні велетенських перешкод, а одночасно незвичайна ніжність у відношенні до оточення, яке він бажав для щастя найменшого брата, доля якого лежала йому на серці постійно, коли він був ще семінаристом, а потому священиком, — огонь, що заєдно горів у його серці та запалював товаришів, які мали щастя бути в його товаристві, — були причиною, що тодішня українська майже єдина священнича верства не спольщилася та остаточно залишилася при своїй народності.

Огонь, який він запалив у душах характерних, хоч не дуже численних товаришів, не погас, — хоч фізично слабенький поет і провідник помер у 32 році життя. Не погас, хоч усіма силами старалися погасити його москвофільські преторіяни, покровителями яких були тодішні провідні круги при святоюрській катедрі у Львові, за допомогою духовенства і кандидатів до духовного стану, хоч були покликані дбати про його душевне життя, а не приносити йому смерть. А це духовенство не тільки в 1850 рр., але також у дальших десятиліттях II-ої половини XIX стол., — при зразу малій кількості світської інтелігенції, — було єдиним учителем темного простонароддя, яке 1848 р. одержало волю, не здобувши її, а через те вжило тієї волі не на добро, тільки часто на свою шкоду.

Тодішній священик, затресений москвофільською отруєю, не був другом темного хлібороба (народолюбних священиків - москвофілів було дуже мало), ще вчорашнього затурканого панцизняника, який говорив “хлопською” мовою.

Такі самі москвофільські переконання мали також кандидати на священиків, звичайно священничі сини, ще й тому, що провід у духовній семінарії був у руках москвофілів, яких назначувала святоюрська консисторія, що бу-

ла панівною ще з початком ХІХ стол. Внаслідок того ще 1892 р. студенти москвофільської орієнтації становили більшість у семінарії. Москвофільська управа семінарійної “Читальні” заабонувала 20 московських часописів з Петербурга, а між ними часопис “Свет”, що пропагував панн-русизм і цареслав’є. Коли семінаристи української орієнтації зажадали заабонувати український часопис, то управа “Читальні” відповіла, що не має грошей на польонофільські часописи, згідно з тодішнім москвофільським твердженням, що москвофіли є правдивими, “твердими” Русинами, а Українці є “мякими”, польськими запроданцями. На весну 1902 р. семінаристи москвофільської орієнтації оснували “Кружок руских студентів богословскаго факультета” і плянували відзначити окремою вечіркою московського поета Пушкіна.

В зв’язку з цареславною пропагандою в Галичині перед І світовою війною, яка мала приготувати ґрунт для здобуття Галичини царською Росією, москвофільські богослови витворили в духовній семінарії таку прикру атмосферу, що студенти української орієнтації розпочали голодівку, не маючи інших засобів боротьби. Внаслідок цього семінарію розв’язано, а після відкриття нових вписів не прийнято до семінарії деяких студентів, а між ними голову “Богословського Кружка”, який був української орієнтації.

Одночасно батьки студентів москвофільської орієнтації поборювали на політичному полі своїх братів—українців за допомогою польських політиків, репрезентанти яких мали владу в краю. Ця боротьба була тим важча, що внаслідок злочинних дій москвофілів, в 1850 і 1860 рр., Галичина втратила около 500 інтелігентів (священиків, учителів, професорів), які, збаламучені москвофільською пропагандою, виемігрували на Холмщину і Підляшшя, щоб “очищувати унію”, а в дійсності заводили православ’є та русифікацію. Цей масовий відплив інтелігенції був фатальним спущенням крові анемічного національного організму.

Те, що зрадницька москвофільська дія не змогла проковтнути всю галицьку освічену верхівку, — що серед частини її членів збереглося бажання національного життя, а не смерти, — сталося завдяки праці тих діячів, серця яких запалив огонь любови до рідного народу і краю, а саме о. М. Шашкевича.¹⁾

При цьому треба відмітити з притиском, що дуже визначною поміччю в оборонній дії галичан була творчість та

ідеологія Тараса Шевченка, які стали відомі в Галичині майже одночасно з вісткою про його смерть. Завдяки співдії двох однозначних ідеологій двох синів українського народу, в Галичині були покликані до життя культурні, політичні, сільсько - господарські, економічні, фінансові установи, завдяки яким були ударемнені намагання “братнього” народу бажати усмертити галицьких українців, яких зрештою не вважали окремим народом, прийнявши погляд одного зі своїх політиків, який твердив, що нема “Руси” (тобто: України), а є тільки Польша і Москва.

Не зважаючи на сильний тиск з боку поляків, культурний, господарський і політичний, — українці не дали себе винародовити. Самооборонна сила українців росла в парі з успішною боротьбою проти москвофільства. Видимим знаком успішної боротьби з останнім був факт, що при парламентарних виборах до австрійського парламенту у Відні в 1907 р. на всіх 31 мандатів москвофіли здобули 5 мандатів. Ця пропорція поправилася в 1911 р., бо на 31 мандатів москвофіли здобули 2 мандати. При соймових виборах до львівського галицького сойму москвофіли здобули 2 мандати на 40.

Однак трагічні наслідки боротьби з москвофілами, яка виснажувала українців від 1850 рр. у всіх напрямках, — виявилися щойно після закінчення I світової війни, коли після розвалу австрійської монархії, при кінці жовтня 1918 р., галицькі українці проголосили державну незалежність 1 листопада 1918 р. Не зважаючи на героїчну боротьбу, галицьку армію переміг удар у плечі польського генерала Галера, який одержав від західних аліантів озброєну армію, що була призначена на боротьбу з “большевиками”, однак пішла на галицьких українців.

Це могло статися тільки тому, що галицькі українці, в часі австрійської займанщини, внаслідок довголітньої боротьби з москвофілами, не змогли досягнути такі політичні здобутки, які галичанам були б дали змогу стати рішальним чинником у долі цілої східної Європи. Без боротьби з москвофілами, при відповідній міжнародній політиці, галицький уряд і галицька армія були б *підметом*, який рішав би також у справах Польщі і цілої східної Європи, а не став би *предметом*, долю якого вирішила Польша, щоб самовільно вирішити її долю, не потребуючи на нікого оглядатися.

Виявилось, на жаль, не останній раз в історії, що най-

тяжчим ворогом українського народу стають ті, які стають на службу чужих народів, ворожих українському народові.

ПРОПАМ'ЯТНІ РОКИ 1893 І 1911

Об'єднуючим чинником у загрозову хвилину в історії Галичини був о. Маркіян Шашкевич, з уваги на його всеукраїнську ідеологію, яка у всіх суттєвих справах покривалася з ідеологією Т. Шевченка. Галицькі українці, львівські і позальвівські, вирішили спровадити до Львова тлінні останки о. М. Шашкевича, неначе на те, щоб мати в них поміч у дальшій завзятій боротьбі з поляками і москвофілами. Мало це статися 31 жовтня і 1 листопада 1893 р. Цікаво, що це мало відбутися в рік після того, коли москвофільські студенти у львівській духовній семінарії здобули більшість і в своїм зухвальстві не згодилися на передплату українських часописів до семінарної "Читальні".

Треба признати, що тодішній львівський митрополит, Сильвестер Сембратович, станув на висоті свого відповідального становища і вирішив взяти участь у великій українській святі, відправивши Панахиду за спокій душі о. Маркіяна Шашкевича. Таке становище Первоєрарха Галицької Церковної Провінції могло бути осудом безсердечного відношення до о. Маркіяна Шашкевича з боку свого собрата з-перед 50 літ. Участь у великій національній святі первоєрарха Галицької Церковної Провінції була також осторогою для всіх звеличників Москви, а зокрема для москвофільського духовенства та москвофільських семінаристів. Ця участь мусіла зробити велике враження на всіх учасників свята. А перенесення тлінних останків поета з Новосілок до колишнього княжого Підзамча, величавий похід через цілий Львів на Личаківський цвинтар було подією, про яку не переставав говорити цілий край.

Велика маніфестація з 1893 р. була товчком для науковців до основних студій про життя і творчість поета. Вже 11 літ після перевезення Шашкевича до Львова почали появлятися основні джерельні студії, на основі невідомих досі актів з віденських і львівських архівів (митрополичого архіву, архіву духовної семінарії, львівського університету, намісництва, краєвого суду). В наукових дослідках взяли участь відомі старші науковці і гімназійні вчителі, університетські професори, а навіть студенти львівського університету. Вже перед найближчою річницею, а саме: перед 100-літтям народження поета появилися друком цінні вістки не тільки про самого поета, але також про його добу.

Деякі цінні наукові твори появилися вже після 1911 р. Перед читачами з'явилася велична постать поета, який створив нову добу в історії Галичини.

Величні святкування відбулися в Підлиссю, місці народження поета, та у Львові, в днях 5, 6 і 7 листопада 1911 р., з небувалим досі числом учасників з усіх сторін краю. Вершком трьохденних святкувань була проповідь Слуги Божого Андрея, яку він виголосив після відправи Панахиди на Личаківському цвинтарі. В цій глибокій змістом та основній проповіді Кир Андрій назвав о. М. Шашкевича "святим священником", мужем, що був "от Бога послан". "Рідко кому", говорив Великий Митрополит, "дане в довгі літа по смерті збирати навколо свого гробу представників цілого народу. Великі заслуги, великий талант на те не вистарчають. І великих людей могили по їх смерті присипує порох забуття. Стоячи над гробом Маркіяна Шашкевича, кожний з нас певний, що сеї могили руський нарід не забуде *через довгі століття*, кожний чує, що тут зібрані не лиш на те, щоб звеличати великого поета, заслуженого для Церкви і вітчизни робітника. Нас збрала днесь велика ідея, котрої Маркіян був неначе прапором. Ся гадка, що перед літами була могучим товчком цілого нашого відродження, єсть днесь єще для нас всіх і *на віки* остане керницею живої цілющої води, що зрошує лани нашого церковного і народного життя і все відсвіжує зелень на будуче".²⁾

Що о. М. Шашкевич був даром Божого Провидіння, мужем "от Бога данним", те можемо оказати *нині*, коли робимо синтезу на основі того всього наукового матеріялу, яким тепер розпоряджаємо, а зокрема після зіставлення і порівняння літературного відродження в Галичині і Наддніпрянщині. Одначе поставити таке твердження вже 1911 р. могла тільки людина такої міри, якою був Кир Андрій, ще в австрійських часах, ще перед першою світовою війною. Одначе вже три роки після святкування в пошану о. М. Шашкевича, в 1914 р. прийшла I світова війна, в жовтні 1918 р. прийшов розвал Австрії, а його наслідком була польська займанщина, ліквідація українського шкільництва, народного, середнього і високого. На львівському університеті зліквідовано нечисленні українські катедри і доцентури. В австрійських часах українські богослови разом з польськими ходили на теологічні університетські виклади. Одначе в польських часах було це неможливе з різних оглядів, і тому митрополит Андрій оснував окремий богословський факультет таки в духовній семінарії, а ректором

духовної семінарії став о. д-р Т. Галущинський ЧСВВ, в роках 1919—1926.

ОТЕЦЬ РЕКТОР ИОСИФ СЛІПИЙ

Після уступлення о. Т. Галущинського та ОО. Василян з духовної семінарії, митрополит Андрій вважав, що найвідповіднішою людиною на ректора може бути о. д-р Йосиф Сліпий, який був іменований ректором львівської духовної семінарії та *ректором богословського факультету*. Щоб якнайкраще виконати велике завдання, о. Ректор, на основі автотопсії, познайомився з подібними найкращими західньо-європейськими високими богословськими школами, і на цій основі уложив плян створення української Богословської Академії. Цей плян затвердив митрополит Андрій 22 лютого 1928 р. З уваги на те, що польська влада ніяк не була б погодилась на український університет, о. Ректор покищо до старих богословських дисциплін завів світські дисципліни українознавчого характеру, щоб майбутні українські священики, нового хову, були якнайкраще освічені в українознавчих науках, як виховники і духовні провідники українського народу. Були це катедри української історії, археології, антропології, історії українського мистецтва, а восени 1939 р. мали початися виклади з історії української літератури.

Щоб закріпити висліди української науки взагалі, а богословської зокрема, о. Ректор зорганізував “Богословське Наукове Товариство”, статут якого затвердила польська влада в 1923 р. Повстало також окреме видавництво, “Богословія”, редактором якого був сам о. Ректор. Він був обраний членом Кураторії “Українського Музею”, що був оснований митрополитом Андреем, в якому були зібрані великі скарби давнього українського церковного мистецтва, а також предмети модерного світського мистецтва. Незалежно від цього о. Ректор старався рятувати пам’ятки українського церковного мистецтва, поміщені тимчасово в мешканні о. Ректора, що виглядало як справжній музей. Згодом цей музей перетворився в “Музей Богословської Академії”, в 1932 р.

Між статтями і студіями, надрукованими в “Богословії”, були в першій мірі праці на церковні і богословські теми, а саме: наукові праці самого о. Ректора про Святого Духа, про св. Тому з Аквіну і схоластику.³⁾ Вони були надруковані в латинській мові, щоб їх могли читати чужостронні вчені, спеціалісти в цій глибокій і важкій темі, яка

цікавигла їх. В “Богослові” появилися також праці о. проф. Миколи Конрада, о. проф. д-ра Т. Галушинського ЧСВВ, о. Лева Глинки. Були там надруковані праці світських авторів - науковців на світські теми, або на теми, зв'язані з Церквою, як праці: проф. д-ра Ярослава Пастернака: “Коротка археологія західно - українських земель”, проф. Володимира Січинського: “Вежа і дім Корнякта у Львові”, “Замкова церква св. Миколая у Львові”, проф. Івана Шпитковського: “Рід і герб Шептицьких”, Є. Ю. Пеленського: “Бібліографія укр. бібліографії”. В “Богослові” була також стаття небуденного автора, пок. о. Йосифа Схрейверса, науковця і письменника, відомого в цілім католицькім світі.¹⁾

В “Працях Богословського Наукового Товариства” появилася низка важних змістом і великих об'ємом книг. Як перший том тієї серії появилася актуальна тоді книга самого о. Ректора: “Свцим. Йосафат Кунцевич. Матеріяли і розвідки з нагоди ювілею”. Стор. 261, 2 том. Праця того самого автора в латинській мові про Святого Духа. — 3 том. О. д-р Спиридон Кархут: “Грамматика української церковно - слов'янської мови”. Стор. 284, 4 і 5 томи: “Аскетичні твори св. Отця нашого Василя Вел. Переклав з грецького митроп. Андрей Шептицький”. Стор. XIV 490, 7 і 8 томи: Д-р Саломія Цьорох: “Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василиянок”. Стор. 256.

В 9 і 10 томах була надрукована праця Михайла Возняка: “У століття “Зорі” Маркіяна Шашкевича. 1834—1934. “Нові розшуки про діяльність його гуртка”. Частина перша, Львів, 1935 р. Стор. 146. В цьому томі були поміщені такі статті: 1) Григорій Ількевич, як збирач народніх пісень. Стор. 7 - 27. 2) Ще до діяльности Маркіяна Шашкевича як фолклориста. Стор. 29 - 35. 3) Св. Тома Кемпійський у перекладі Івана Вагилевича. Стор. 37 - 71. 4) З романтичного періоду фолклорних зайнятть Якова Головацького. Стор. 73 - 123. 5) Кральєдворський рукопис в українському письменстві. Стор. 125 - 145. В 10 томі, в другій частині “У століття “Зорі” Маркіяна Шашкевича. 1833 - 1934. Нові розшуки про діяльність його гуртка”, були поміщені такі статті Михайла Возняка: 1) До джерел українського пісенного збірника Жеготи Паулі. Стор. 217 - 246. До характеристики М. Устияновича. Стор. 247 - 257. 4) Розвідки Івана Вагилевича про українську мову. Стор. 258 - 323.

Названі статті М. Возняка, надруковані в 9 і 10 томах “Праць Богословського Наукового Товариства”, а також названі і неназвані статті, надруковані в “Богослові”, —

не були б надруковані, якби не надзвичайний організаційний змисл і шляхетне завзяття о. Ректора, який, у дуже тяжких для української культури часах польської окупації, зумів роздобути гроші на надрукування такої кількості статей і книжок важного наукового змісту. “Наукове Товариство ім. Шевченка” друкувало в австрійських часах дуже багато книжок і періодиків, бо мало поважні державні субвенції (з Відня і Краєві) зі Львова. Одначе в польських часах друкувало воно дуже мало. З уваги на те, мусимо ствердити, що поява названих і не названих статей і книг була великою заслугою о. Ректора для української науки.³⁾

Названі статті М. Возняка, надруковані в “Працях Богословського Наукового Товариства”, подають невідомі досі факти, а зокрема насвітлюють психіку Якова Головацького, Івана Вагилевича та Миколи Устияновича, які, попри власну безхарактерність, впали жертвою страшного ломання душ з боку високих духовних кругів, про що буде докладна розповідь в одній більшій науковій праці, що зображує всеукраїнське значення М. Шашкевича. Наслідком злочинного тиску з боку власної церковної установи, зродилося москвофільство, яке стало причиною трагедії не тільки в історії Галичини, але також цілої України.⁴⁾

Читачам “Шашкевичіяни” треба пригадати, що “Зоря” була незвичайно цінним альманахом - збірником літературних і наукових творів, написаних гарною народною мовою, під ідейною спонукою М. Шашкевича, який тоді, 1834 р., був ще студентом богословії. Хоч віденський головний цензор на цілу Австрію, Вартоломей Копітар, щирий приятель українського народу, був захоплений цим першим в українській мові зложеним збірником, — то центральна австрійська поліційна влада не дозволила надрукувати його, тільки під впливом безпощадної, нічим неоправданої оцінки двох високих церковних святоюрських достойників (цензора о. Венедикта Левицького і Митрополита Михайла Левицького), як це на жаль бувало і тепер ще буває, що власні люди у проводі роблять більше шкоди власному народові, ніж найзавзятіші чужинці - вороги.

Зробили вони це тільки внаслідок погорди і навіть ненависти до народної мови, які вони посунули до того ступня, що М. Шашкевича назвали москвофілом у своїх письмах до красної влади у Львові, і до центральної влади у Відні, не маючи до того ніякої основи, отже прямо оклеветали його. Через те зробили вони М. Шашкевичеві страшну

моральну кривду і шкоду не тільки йому самому, але також українській справі, якій він служив, — але також велику *матеріальну* кривду і шкоду, бо внаслідок закиду москвофільства державна влада не признала йому конгрюи, тобто грошового додатку до удержання його власного і його родини. Внаслідок цього він терпів матеріальні недостатки продовж усієї душпастирської служби, а це прискіпило його смерть. Таким чином оба ці церковні достойники (цензор і митрополит) потоптали основні вимоги науки Христа, Який вимагав від людей любови до ближнього в ім'я любови до Бога, і який рішає про долю одиниць, родин, народів і всього людства.

Станувши *проти діяльності М. Шашкевича*, оба достойники піддержали *польонофільські* переконання серед українського духовенства та українських семінаристів духовної семінарії у Львові як майже виключно єдиної освіченої верстви у Галичині в 1830 і 1840 рр., а через те промостили дорогу москвофільству, яке, як про це була мова децю вище, мало трагічні наслідки не тільки в історії Галичини, але також усієї України, наслідки, діяння яких ми терпимо ще нині.

Розповідь про ролю і долю “Зорі” М. Шашкевича показала нам вагу появи двох томів студій М. Возняка. Ці два томи завдячують свою появу тодішньому о. Ректорові, який, бажаючи вшанувати століття постанови “Зорі”, у редактованих таки ним самим “Працях Богословського Наукового Товариства”, дав місце студіям М. Возняка. Цей факт був виявом глибокого пієтизму о. Ректора у відношенні до о. М. Шашкевича, який він виявляв від хвилини, коли став ректором львівської духовної семінарії, а опісля ректором Богословської Академії, тобто вже від 1925 р. Своїх семінаристів, а опісля студентів Академії бажав він виховати так, щоб у свому житті та у своїй душпастирській діяльності шанували пам'ять о. М. Шашкевича та жили і діяли згідно з його ідеологією. Уже 1926 р. була відновлена “Читальня ім. М. Шашкевича”. О. Ректор відкрив тоді збори та в своїй промові заохочував своїх вихованків плекати славну традицію українських богословів. Виділ “Читальні” нав'язав контакт з “Товариством ім. Шашкевича в Золочеві (це місто положене недалеко Підлисся, рідного села М. Шашкевича, в якому була пам'ятна “Біла Гора”, згадувана у його віршах), щоб спільно ширити ідею поета. Сьомого дня червня (річниця смерті поета) д-р Ваньо, адвокат з Золочева, виголосив для богословів реферат,

заохочуючи їх до пропаганди ідей М. Шашкевича. Вислідом праці Виділу в цьому напрямі було влаштування членами Академії в часі ферій кількох академій та концертів у пошану поета. На засіданні 7 грудня 1931 р. рішено набути на власність "Товариства" 5 моргів землі на Білій Горі, які мали відіграти визначну господарську, церковно-релігійну і культурну ролю в краю.

До великих досягнень треба зачислити концертне турне хористів з концертами в ювілейному році 1933 - 1934 з хором, який складався з 16 осіб з добірними голосами, під проводом богослова В. Жолкевича. В часі ферій "шістнадцятка" дала концерти в 16 місцевостях; в часі від 11. 8 до 2. 10. Крім цього о. Ректор відзначив разом зі своїми вихованками пам'ять о. М. Шашкевича на личаківському цвинтарі, де відспівано Панахиду, а о. Ректор виголосив проповідь, про яку учасники свята ще нині висловлюються з великим захопленням. Такі поминки поета повторювалися також в інших роках. Редакція "Шашкевичіяни" зробила б гарне діло, якби розшукала ці проповіді та надрукувала їх.

Щоб виховати своїх богословів на зразкових священників - громадян, о. Ректор відзначував річниці Листопадового зриву. "Освітній гурток" зробив плян відвідування читалень "Просвіти", в яких богослови мали доповіді для членів "Читалень". Роблено це з уваги на те, що мешканці підміських сіл, з причини близького сусідства великого міста, були наражені на винародовлення та деморалізацію. В часі вакацій богослови були діяльні в кружках "Рідної Школи", в "Соколах", в "Лугах", вели хори на селах і місечках, організували драматичні гуртки. Їх старанням у шкільнім році 1932 - 1933, відбулися: 50 театральних аматорських вистав, 33 концерти, виголошено 53 реферати.

Бажанням о. Ректора було виховати своїх богословів на зразкових душпастирів, які дбали б у першій мірі про душу своїх парохіян, але не легковажили собі їхніх матеріальних потреб, щоб також у матеріальних справах були їхніми дорадниками, вчителями, приятелями. В тій цілі о. Ректор запрошував до Академії світських знавців, які уряджували курси з ділянки сільського господарства, пасічництва, кооперативного знання, правничого.

Розуміється, що о. Ректор не занедбав відзначити пам'ять свяченомученика, св. Йосафата, який своїм життям жертвував з любови до Бога, Церкви і Народу, щоб також його вихованки у випадку потреби були такими самими героями, а не зимними, бездушними ремісниками, бізнесмена-

ми, які вміють тільки холодно полагоджувати канцелярійні “кавалки”, а потому шукати “гуд тайм”.

Щоб львівські богослови - академіки мали вірний все - український світогляд, так як духовий покровитень семінарійної “Читальні”, о. Маркіян, — о. Ректор велів відзначувати важні події в житті наддніпрянських братів. Академія відзначила річницю Крутів, 20 річницю смерти найбільшого композитора України, Миколи Лисенка, річницю смерти Тараса Шевченка відзначувано сходами, а зокрема 120 річницю його смерти. День національної жалоби відзначено 29 жовтня 1933 р. спільною Службою Божою, св. Причастям та співчувальним постом. Окремі збори “Читальні” 15 квітня 1930 р. прилучилися до українського та світового протесту проти переслідування християнської віри та винищування духовенства.

Наведені факти — це тільки дуже побіжний перелік дій і подій, які довершувалися у львівській духовній семінарії, а потому в Богословській Академії, в часі управи о. Ректора Йосифа. З цих фактів бачимо наглядно, що ні один з ректорів львівської духовної семінарії, а може ні один з ректорів духовних інститутів світових не поставив справу виховання та освічування богословів так широко і глибоко під релігійним, національним і громадським оглядом, як о. Ректор. Ми знаємо також, що о. Ректор у своїй праці, мав повну апрсбату слуги Божого Андрея. Це бачимо дуже вимовно з того, що в дуже виїняткових часах в історії людства, в яких наш нарід і наша Церква знайшлися перед II світовою війною, — митрополит Андрій вибрав о. ректора Сліпого своїм наслідником на митрополичому престолі.

Мусимо ствердити також, що наслідник Кир Андрея Митрополит Йосиф виконав свою ролю у спосіб неперевершений, єдиний не тільки в історії української Церкви, але також в історії всякої іншої християнської Церкви у світі. Коли маємо на увазі його неповторні терпіння, тілесні і душевні, — при його непевнім здоров'ю, — то об'єктивно мусимо ствердити, що його вихід на волю не стався в природний спосіб. Так зрозумів його несподіваний поворот на волю увесь християнський світ, усі ті, що думають і живуть по-християнськи, — які наглядно побачили вияви Божої сили, доброти і милосердя, — всі ті, які з фактом його повороту на волю саме в часі нарад II Ватиканського Вселенського Собору ставляли у зв'язок з надзвичайною місією, яку він має виконати. Такі сподівання були скріплені дуже вимовним фактом, що довголітній в'язень виїшов на волю

не недобитком, але людиною в повноті духових сил, — неначе не мав за собою страшинх 18 років, неначе після смерти Слуги Божого Андрея прибув прямо зі Львова, щоб у новім місці побуту продовжувати і виконати велику історичну місію, для якої зберіг його Всесильний і Милосердний Господь.

ВЕРХОВНИЙ АРХИЄПИСКОП НА ВОЛІ

Вийшовши на волю, Блаженніший Верховний Архiepіскоп - Митрополит кардинал Йосиф взявся до поширення поля своєї діяльності, а саме: до організування і будови "Українського Католицького Університету ім. св. Климента Папи", що м.і. має на меті виховувати героїчних та високо освічених душпастирів, які могли б загоїти глибокі рани українських душ, яким відібрано Бога, справжніх звелічників Бога і приятелів ближнього - брата, а не поклонників неправди, забріхання, звелічників ненависти, — терору. Можемо надіятися, що довголітній в'язень дасть блиску синтезу свого глибокого ума та свого незвичайного організаційного зміслу. Одначе це може статися тільки при повній піддержці всього українського загалу, бо навіть не можна припустити, щоб хтось не причинився до реалізації великих задумів, які мають на меті тільки прославу Бога. На становищі ректора Духовної Семінарії, а потому Богословської Академії, теперішній Блаженніший Верховний Архiepіскоп - Митрополит Кардинал Йосиф випустив у світ тип душпастирів нового покорю, дав поштовх до написання цінних наукових творів у різних ділянках науки, дав спонуку до появи молодих наукових сил, які стали добрими продовжниками праці науковців старшої генерації. Куди ширші горизонти міжнародного значення відкриваються для української Церкви, для української культури, коли великі задуми Кир Йосифа поблагословить Господь. А це станеться з певністю тоді, коли двигуном в усіх церковних і народних діях стане справжнє братолюбіє, таке, про яке благаємо Бога у Воскресній Утрені: "І обнімим один одного, скажیم: "Брати!" і тим, які ненавидять нас.

Вірним союзником і протектором у цім великім змаганню Блаженнішого залишається той сам о. Маркіян Шашкевич, пієтизм для якого не змінився у Блаженнішого ані не зменшився. Він стає протектором наукової студії про М. Шашкевича, яка має бути синтезою того всього, що досі появилoся друком про нього, яка має виказати велике його значення в історії українського народу.

Портрет Митрополита - Ісповідника, кисти мистця Романа Ковалю, зі знімки, надіслані зі заслання в році 1958.

З оголошених досі друком наукових матеріалів Блаженніший Верховний Архиспископ - Митрополит Кардинал Йосиф знав, що о. М. Шашкевич був шляхотського походження. Це не вдоволяло його, тому він звернувся до відомого українського геральдика, д-ра В. Сенютовича, за докладнішими даними. Відповідь останнього була в деякій мірі сензацією, бо на основі його розшуків виявилось, що Шашкевичі — це давній боярський рід, який первісно жив на Волині, та що первісне його прізвище було “ШАШКО-ВИЧ”. Це відкриття має то значення, що воно допомагає нам розуміти суть душі о. М. Шашкевича і його діл. Справа в тому, що кращі члени боярських родів, у критичних подіях у польських часах, були оборонцями української народності, яку боронили мечем, хрестом або пером.⁷⁾ О. М. Шашкевич боронив свій нарід хрестом і пером. По геройськи боровся він з величезними труднощами і ніколи не зражувався ними та не піддавався ворогам своїх ідеалів, хоч ці вороги були без порівняння сильніші від нього. Боровся він, як провідник, як поет, як прозаїк, як оригінальний творець і перекладач, як автор коротких нарисів наукових (коротких, бо на довші наукові твори не дозволяло йому його слабке здоров'я і короткий вік). Писав М. Шашкевич тільки по-українськи (по польськи писав тільки у спеціальних випадках), бо мав національну гордість і гідність, яких не мали його товариші - семінаристи, старші священники і навіть високі і найвищі достойники церковні, які писали, проповідували та говорили тільки по-польськи, бо душі їхні були рабські, плебейські, хоч тіла їхні були покриті пурпурою.

ПСАЛЬМИ РУСЛАНОВІ — ВІРНЕ ДЗЕРКАЛО ДУШІ ЮВІЛЯТА

Вірним дзеркалом душі М. Шашкевича та його національно - релігійного світогляду є три “Псалми Русланові”. Є вони цінним мистецьким зразком поезії в прозі, першим у новім галицькім письменстві, а одночасно цінним показом його ідеології. З уваги на їх мистецьке, а головно ідеологічне значення поданий їхній текст: “Великий єсть Бог і велике ім'я Єго. З небес на землю, від кінця світа до кінця простирає ся воля Єго; всьо, що під сонцем і висше сонця, в світі і за світами, розгомонує мудрость безначальну і безконечну, а перед сею мудростію — марниця всі мудрости наші, як крапля перед морем, як червина перед велитом, як годинка перед віком. Мудрость і воля Єго

суть двоє і єдно, як душа і думка її, полемінь і огонь. Мудрость тая світови, що вода рибі, що людям воздух, що надія серцю чоловічому: возьми тее, а погине сеє.

Гордиш ся, чоловіче, умом твоїм і розумом твоїм, як день світлом, забувши на сонце, як в подобі ворона павляним пірїом; гордиш ся і кажеш: ніт Бога! — то й тебе ніт, сон єсь і мара, а твоє імя—вітер на степах України, а думка твоя — дим, заворот, а житє твоє — житє каміня у землі глибоко, а надія твоя — як піна на водах, і не лишиє ся по днях твоїх слід. Мраки огортали тя по сім — і темнота гірка наляже на тя по тім боці, бо Бог хотів, щобись світ видів, а ти в сумрак влюбив ся, і вволит ся ти воля твоя. (I псалом).

Віра серця мого як Бескид (частина карпатських гір. М. Т.) твердо постановилась на ЛЮБОВИ. Смуток твій знидіє, а радість сліди єго позмітає, а сумна північ буде ясним полуднем, і звеселиш ся, а око твоє заблїщит зірничкою в бурній пітьмі житя твоего, і огорнеш ся зорею святою тихомиря, і лїняєт над тобою милость Божая, бо надія із серця твоего не втекла, — бо хто яко Бог.

Сполошиш ми долю і проженеш щастя, день спомориши і світ ми западе, нуждов мя вдариш і нашлеш ми злидні, світ ми спустіє і йме ворогувати, знидіє радість, іх плач мя огорне, туга ми ранком і вечером журба, і ніч ми несонна і горїюванє з сонцем, вирвеш ми очи і душу ми вирвеш: **А НЕ ВОЗЬМЕШ МИЛОСТИ І ВІРИ НЕ ВОЗЬМЕШ, А НЕ ВИДРЕШ ЛЮБОВИ І ВІРИ НЕ ВИДРЕШ, БО РУСКЕ МИ СЕРЦЕ І ВІРА РУСКА.** (II Псалом.)

“ХТО З БОГОМ, БОГ З НИМ”, МОВЛЯТ ЛЮДЕ НАШІ, І ДОБРЕ МОВЛЯТ, БО ХТО, ЯКО БОГ? — Бо цуратись тобов будут люде, і станут тя судити сусіди, і брат твій скаже: “Ніт мені брата”, і отец твій скаже: “Не мав-єм сына”, а матір твоя назве тя гадиною, син твій двигне руку на тебе, а свояки твої виречут ся тебе і вержут на тя соромом, і неславляти тя станут далеко і широко, бо не вгодивсь іх лихий воли . . . Але ти не журись і не вдавай ся в розпуку, бо хто яко Бог? — Той, що звелів нічому зродити світи, величнє сонце і місяць і тьми звїзд, що велів темноті перекинути ся в світло, з котрого долоні сверкнули огні і вдарили води, котрого невидимє око видит гадки душ наших, котрий спряг собою безначаток і безконец, котрого серце всему світу серце, а воля гаразд всіх віків і всіх сторон щастє, Й той з тобою, Бог з тобою” (III псалом).

Тексти “Псалмів” подано на основі II просвітянського видання творів М. Шашкевича з 1913 р., виготовленого

проф. Юліяном Романчуком. В цім виданню збережена мова і правопис М. Шашкевича. Глибокий зміст та вічна актуальність Псалмів Русланових пояснюють причину пієтизму Блаженнішого Йосифа до особи і творчости М. Шашкевича, життя якого заєдно покривалося з його творчістю.

У всіх трьох псалмах поет підкреслив глибоку віру в Бога, що твердо поставилася, як Бескид, на любові. Переконання про потребу віри глибокої дало йому тверду основу в його житті та помогло йому перемогти всі удари долі, що без упину валилися на нього. Без сильної віри він не був би виконав своєї місії. Він не тільки не став би пробудником своєї вужчої батьківщини, але не створив би основ все - українського значення, бо без М. Шашкевича Т. Шевченко не був би відомий у Галичині, як це буде показане в окремії більшій праці.

Тільки безмежна віра в Бога помогла львівському Архiepіскопові - Митрополитові Кир Йосифові, наслідникові Слуги Божого Андрея, перемогти довголітні безмірні страждання, тілесні і душевні, не заломитися, а ще й зберегти такі душевні сили, які після виходу на волю помогли йому взятися негайно до виконування місії, яку вложило на нього Боже Провидіння.

Глибока віра ціхувала ціле життя і всю творчість Т. Шевченка. З віри в Бога і з любови до Бога походила у Шевченка любов до ближнього, брата - кріпака, як це виявилось в різних його творах та в його Посланію до живих і мертвих і ненароджених братів (1845 р.), в якому з небувалю силою підкреслений його протест проти соціяльних кривд, які кріпаки терпіли з боку панів, на жаль, українців. Коли ж він вернувся із заслання, зломаний фізично, але не скорений духово, 1860 р., в червні, отже не цілий рік перед смертю, — написав він незрівняний, великої ваги вірш, в якому з найбільшим притиском поручив усім своїм землякам, як добрий батько найдорожчим дітям, БРАТОЛЮБИЄ, без якого не може бути мови про політичну волю народу.

Ісповідником такої самої ідеології у справах соціяльних і політичних був також М. Шашкевич. Його "казка" "Олена" є замаскованим протестом проти панцизняних знущань, які галицьке селянство терпіло з боку панів - чужинців. Ця "казка" була написана 1834 р. (бо й була вона поміщена в збірнику "Зоря", який був відданий до цензури 1834 р.) і була надрукована при кінці 1836 р. в "Русалці Дністровій", яка має дату 1837 р., але дата була антидатуванням, як це є звичаєм альманахів і календарів.

Зазив до братньої любови у справах політичних вийшов від М. Шашкевича вже в 1833 р. Він був поміщений у рукописному збірнику п.з. "Син Руси" і має заголовок: "Слово до читателів руского язика". Він звучить:

*“Дайте руки, юні други,
Серце к серцю най припаде!
Най щезають тяжкі туги,
Ум охота най засяде.*

*Разом, разом- хто сил має,
Гоніт з Руси мраки тьмаві,
Зависть най нас не спиняє,
Разом к світлу, други жваві!”*

Пишучи цей вірш, його автор, М. Шашкевич, був тоді студентом І р. богословії. Більшість його тсваришів горіла польським патріотизмом. Вони були готові віддати своє життя за відбудову давньої королівської Польщі, після невдатного польського повстання 1830/1831 рр. Між українським духовенством було також багато польських патріотів, які цуралися української, "хлопської" мови. Та М. Шашкевич горів також вогнем любови до рідного, українського народу, своїм огнем запалював серця товаришів та взивав їх, щоб вони гнали мраки з батьківщини, щоб покинули службу чужим богам, як щось неприродне, грішне, неморальне, щоб горнулися до світла, яке походить від Бога, а не від тьми, від ворогів Божих.

Що ж вийшло від передсмертного зазиву Т. Шевченка до братолюбія? Революція 1917 р. і дальших років закінчилася такою катастрофою, якої не було ще в історії України. Мільйони українців згинули з голоду, хоч Україна в передвоєнних часах була кормителькою цілої Росії та частини Європи. Загинула селянська інтелігентна верства, яка споконвіку була творцем незрівняної мистецької культури.

На засланнях і в тюрмах згинули тисячі-тисячі українських науковців, мистців, поетів, письменників. Зруйновані архітектурні та інші мистецькі скарби з 11 і 12 стол. Спалені музейні і бібліотечні скарби, яких ніхто не відтворить. Населення, яке залишилося при житті, перемінено у стадо тварин, які не сміють самостійно думати, вірити в Бога і жити по-Божому.

На український нарід впала небувала катастрофа, яку віщим духом передбачав Шевченко. Сидячи 1847 р. в Петербурзі, в тюрмі, він передбачав, що Україну "лихі лю-

ди присплять лукаві” та що “в огні її окраденою збудять” (“Мені однаково”). Своїми духовими очима він бачив, що “брат заріже брата” (“За байраком байрак”), потоптавши в злочинний спосіб “братолюбіє”, до якого взивав він своїх земляків перед 57 літами (“Молитва”).

Після Другої світової війни невелика частина українців, які не почували себе на силах залишитися в рідному краю, вибрала собі інші місця осідку: в західних країнах Європи, в Австралії, в сбах Америках, та зокрема в північній: в ЗДА та Канаді. Тут, а зокрема в ЗДА, країні демократичній, вільній і багатій, уладили вони собі життя задовільно під матеріяльним і духовим оглядом. Багатьом одиницям, особливо з вищою освітою, а також одиницям, добре вишколеним у вільних практичних фахах, вдалося зайняти високі й відповідальні становища, яких неможливо було досягнути їм в інших країнах, н. пр. у Польщі, де вони були трактовані, як громадяни нижчої кляси. Діти нової еміграції мають змогу кінчити високі студії в різних фахах. В Канаді українці бувають міністрами.

Займаючи високі, відповідальні становища, нові емігранти мають змогу, чесною працею віддячитися країні нового поселення, і з другого боку принести славу Україні. За ці успіхи повинні вони дякувати Богові.

Одначе є родини, батьки яких обоє мусять працювати, щоб удержати свої діти. Діти таких батьків тільки з труднщами можуть здобути високі студії. Все ж таки вони кінчають студії, коли батьки дадуть їм добре християнське і національне виховання. Тяжку мслодість мала низка визначних американських історичних постатей, а проте не заломилися, здсбули високу освіту і зайняли важні становища в громадському і навіть у державному житті. Коли ж дитина не одержала солідного виховання в родинному домі, який грає рішальну роліє в житті людини, то вона заломлюється в житті та йде на манівці, особливо, коли не має відповідного морального гарту.

Дуже важною є справа національного виховання, яке дитина повинна винести з родинного дому. Коли ж батьки не сповнили цього святого обв'язку, то прилюдна школа не може зробити цього, бо до прилюдної школи, н.пр. американської, ходять діти різних народностей та різних вір або й людей без жадної віри. Національне виховання може винести українська дитина з української школи одночасно з релігійним вихованням. Одначе сумна практика показала, що деякі українські католицькі монахині не да-

**Скульптор Лев Молодожанин (А.Р.С.А.) при праці над погруддям
Верховного Архiepіскопа Кардинала Йосифа Сліпого в Римі.**

ють такого виховання своїм учням. Вони не стараються виховувати поручені їм діти в любові до свого рідного. Поза шкільними лекціями вони говорять до своїх вихованків чужою мовою, а своєю поведінкою не раз впоюють погорду до свого рідного. Церква могла б дещо порадити, щоб при добрій волі усунути це лихо, одначе місцевий душпастир мусить мати цю добру волю. Дехто потішає себе, що затрата рідної мови не є великим нещастям, бо напр. айриші говорять по-англійськи, а проте вони добрі патріоти, навіть шовіністи. На цю тему наші панотці голосять промови для заспокоєння, одначе промови такого змісту зовсім не заспокоюють, навпаки, вони викликають острах. Айриші можуть виголошувати проповіді навіть англійською мовою, одначе ні вони самі, ні їхні слухачі не стають через те англійцями, бо від них вони відрізняються вірою, яка захищає їх від винародовлення. В подібний спосіб жидів захищає віра від винародовлення. Віра об'єднує жидів на цілому світі, хоч вони говорять мовами даної країни. Віра і зокрема обряд захоронив українське простонароддя від спольщення. Завдяки простонароддю задержалося при українській Церкві духовенство, хоч свого часу всі священниці родини говорили тільки по-польськи. І щойно Маркіян Шашкевич став говорити та писати тільки по-українськи і таким чином урятував від спольщення українське духовенство в Галичині.

Довголітня практика в історії Української Католицької Церкви показала, що поняття нарід, віра, обряд, Церква і Бог дуже тісно, майже нерозривно, пов'язані зі собою. Ослаблення національного почуття потягає за собою ослаблення почуття приналежності до обряду, віри, Церкви та в остаточній послідовності — вірності для Бога. Зрада народу, Церкви, закінчується відступленням від Бога. Смішне і неоправдане є переконання, що людина, яка покинула свій нарід, буде щиро і вірно служити іншому народові, до якого перейшла. Прислугу з боку зрадника приймають, але для зрадника мають тільки погорду. Намагання одиниць, грішних і злих, зробити свій нарід погноєм, "тяглом у поїздах бистроїздних" інших народів, числом навіть менших від українського, менше культурних, навіть жорстоких, тим більш грішне, осуджене, плюгаве і підле, що сам Христос Бог дав приклад любови Своєї земської батьківщини і свого народу, а також і тому, що український нарід, як один з найбільш талановитих народів у світі, створив непересічну культуру та що у своїй історії відіграв ролю всесвітнього значення.

Розбиття українського суспільства, що проживає на еміграції, на політичному і церковно - релігійному полі є просто загрозливе.

Просто неймовірне, що в суто демократичних країнах, в яких замешкала нова еміграція, в яких панує демократичний устрій, у якому меншість підчиняється більшості, а ця не поводитьься деспотично супроти меншости, — знайшлися горді, амбітні одиниці, жадні влади, які стараються опанувати різні народні організації з допомогою шумних, демагогічних фраз, підозрінь, клевет, погроз і терору у відношенні до осіб та організацій, які інакше думають та мають відмінну ідеологію. В наслідок цього громадянство, сколихнене до самого дна та постійно загрожуване несподіваними випадками збоку непогамованих одиниць, не може спокійно вирішувати поважні питання, які вимагають основного, спокійного розгляду.

На церковно - релігійному полі маємо тепер розбиття, якого досі не було, хіба в часах коло Берестейського Собору. Це розбиття тим більше трагічне, що саме 1967 р. відзначаємо 1900-ліття мученичої смерті св. апостолів Петра і Павла, отже подію, яка має першорядну вагу для всіх християнських Церков, отже і для обох українських Церков. В цьому ж 1967 р. відзначаємо також 50-ліття появи Матері Божої у Фатімі, яка жадала і просила, щоб увесь християнський світ *молитвою і покутою* переблагав Бога за грішне життя всього світу, над яким висить караюча рука Господня.

В 1967 р. відзначаємо також століття канонізації св. Йсафата, якого проголошено святим для всієї католицької Церкви. Роль цієї історичної постаті повинні основно та об'єктивно обдумати та простудіювати всі українці, православні і католики, в якнайтіснішому зв'язку з теперішніми взаєминами, саме в цю важливу хвилину, яка може рішати про все-українське "бути чи не бути". Наші православні брати повинні розглянути якнайсерйозніше цю роль, однак *виключно з українського становища*, а не зі становища того народу, який бажав би проковтнути український нарід усякої віри: і католицької і православної.

Здавалось би, що провід Української Католицької Церкви з вдячністю прийме поради Папи Павла VI, який, з нагоди підвищення Блаженнішого Верховного Архiepіскопа - Митрополита Йосифа до почеси кардинала, вказав на нього, як на провідника української Церкви і народу. Піддаючи таку думку, Папа Павло VI висловився з такою

пошаною про Кардинала Йосифа і з такою любов'ю до українського народу, як досі ні один Папа в цілій історії українського народу. Таку думку був би прийняв з вдячністю всякий інший католицький нарід, який находився б в положенню українського народу.

Ідучи за прикладом Блаженнішого Кир Йосифа, ми повинні щоденно благати Господа, щоб дав Йому ласку перемогти теперішні терпіння та виконати його велику, історичного значення, місію так чесно та основно, як Він це вмів виконати. Водночас щоденними гарячими молитвами повинні ми просити в Бога ласки, щоб справді всі українці “єдиними усти і єдиним серцем” величали Господа та щоб Він дав змогу всьому українському народові виконати його величну історичну місію.

Просім Бога, щоб наші Владики, під проводом Блаженнішого Кир Йосифа своїми боговгодними, явними і щирими ділами любови ближнього дали добрий приклад своїм вірним та відвернули катастрофу, яка нависла над обома Українськими Церквами і над цілим українським народом, може ще страшнішу, як катастрофа, яка впала на обі Українські Церкви і на цілий український нарід узв'язку з подіями 1917 і дальших років, — щоб ми здобули Боже благословення для обох наших Церков та для цілого українського народу у наших претяжких змаганнях, у яких нашим союзником може бути тільки Бог.

ПРИМІТКИ

¹⁾ За москвофільство галицько - української духової верстви, очолюваної тодішнім церковним проводом, заплатили довгими важкими душевними стражданнями два останні великої історичної ваги митрополити: Кир Андрій і Йосиф, останній ще й великими тілесними терпіннями. Платить тяжко за це москвофільство весь український нарід і буде терпіти доти, поки не запанує справжнє братолюб'є в церковному і світському національному житті, без вискоків гордих, злочинних амбіціонерів та льокальних отаманів.

²⁾ Митрополит Андрій посвятив також дві пам'яткові таблиці: в Церкві св. Юра у Львові і в Церкві Львівської Духовної Семінарії. На першій таблиці був напис: “Пам'ятти Маркіяна Шашкевича, поета, подвижника, вістника Австрійської України”. На другій таблиці був напис: “У сім храмі молився за відродження руського народу Маркіян Шашкевич”.

3) В "Богословії" вийшли три праці о. Ректора про Святого Духа. Вони були надруковані в латинській мові, з призначенням для чужосторонніх спеціалістів, які, до речі, дуже високо ці праці цінили. Згадати б тільки: "De amore mutuo et reflexo in processione Spiritus Sancti explicanda" (Богословія, т. I, 1923) та "Num Spiritus Sanctus a filio distinguatur, si ab eo non procederet" (Богословія, т. 5, 1927 і т. 6, 1928).

4) Стаття о. Йсифа Схрейверса написана по-французьки. В українській перекладі цей заголовок звучить: "Подвійний принцип мотором (рушієм, спричинником) духового життя". Провідною думкою статті о. Схрейверса є слова св. Томи. Це вияснення завдячуємо проф. д-рові Василю Ленцикові, колишньому студентові Богословської Академії у Львові в часах ректорства о. Йосифа. Там він одержав перші спонуки та основи наукової праці, якою займався далше після закінчення студій і в якій досягнув висліди, що висунули його на становище визначного науковця та професора історії у висових школах, українській та американській. О. Й. Схрейверс є також автором твору, написаного по-французьки, який у перекладі на українську мову звучить: "Чудесне життя сестри Варвари (Катерини Шапки), генеральної настоятельки Українських Сестер Йосифіток, 1896..1942". З французької мови на українську мову переклав о. Богдан Курилас, ЧНІ, "Українське Видавництво "Добра книжка", Торонто, 1955". Книжка о. Схрейверса є шляхетною пропагандою на славу українського простолюддя, а саме його глибокої релігійности, яка є джерелом святого життя українського простолюддя, а також звеличанням праведного українського священика, о. Кирила Сілецького, який був основником Згромадження Сестер Йосифіток.

5) В "Працях Богословського Наукового Товариства" була надрукована ще одна більша праця о. Ректора: "De principio spirationis in SS Trinitate". В перекладі на українську мову вона звучить: "Начало Духолоходження у Пресвятій Трійці". Цей переклад завдячую теж проф. д-рові Василю Ленцикові, який додав до цього перекладу ще й заваги, що латинські терміни вже устійнені, а в нас теологічну термінологію творив наш Блаженніший і це було велике діло, коли він почав писати "Догматику" по-українськи, покищо успішно у трактатах про Св. Тайни (видані "Логосом").

6) До відзначення століття "Зорі" Маркіяна Шашке-

мав ніякого платного зарібкового зайняття, тільки удержувався виключно “з пера”. Винагорода за працю з боку о. Ректора була своєрідною стипендією для автора. Таку стипендію дало М. Вознякові також славне Товариство “Просвіта”, щоб дати йому змогу написати 3-тому “Історію української літератури”.

7) Службу “мечем”, тобто військову службу, вибрав молодший брат Маркіяна, Антін, що був австрійським капітаном. Його син, Олександр, досягнув найвищу військову рангу, бо був фельдмаршалом австрійської армії, а внук Антона Володимир (називався так, як син Маркіяна) був адміралом сербської фльоти. Цікаво, що Маркіян чомусь не був вдоволений з поведінки Антона, коли цей був гімназійним учнем. Закінчивши гімназію, Антін вступив до монастиря ЧСВВ і про це довідався свого часу д-р Василь Щурат від відомого місіонера о. Плятоніда Філяса. Не знаємо, що спонукало Антона вступити до монастиря і згодом виступити з нього. На кожний випадок бачимо, що релігійний момент грав поважну роль у житті предка визначних військовиків, Антона.

П.С. Було б непростимим занедбанням, у зв'язку з приміткою про о. Схрейверса, минути мовчанкою незвичайну постать в історії католицької Церкви взагалі та української Церкви зокрема. З нагоди 50-літнього ювілею існування української вітки Чина Отців Редемптористів, незвичайно заслуженого в історії української Церкви нової доби, появився ювілейний збірник, в якому було надруковане цінне оповідання о. Схрейверса п. з. “Ангел України”. В ньому автор змалював свою зустріч з ангелом України в старовиннім українським монастирі в Галичині та надзвичайну розмову з ним. В оповіданні о. Схрейверс виявив себе таким знавцем історії України, таким гарним українським патріотом, яким може бути тільки чесний і розумний український патріот з уродження. Це оповідання повинен прочитати кожний українець. Після прочитання його засоромилися б ті, що тепер стидуються українського походження.

Проф. д-р Михайло Тершаковець

